

Språkplikt - deltagande i grundutbildning i svenska för rätt till försörjningsstöd

Sammanfattning

SKR tillstyrker delvis förslaget:

- SKR tillstyrker ett förtydligande i författningen men avstyrker att tillägget placeras i 4 kap 1 § SoL och föreslår att tillägget placeras i 4 kap 4 § SoL.

Att ha grundläggande kunskaper i det svenska språket är en nyckelkompetens för att kunna få ett arbete, delta i utbildningar och genom detta kunna uppnå en egen försörjning. Enligt praxis, som regeringen även hänvisar till, ställs dock krav redan idag om deltagande i svenska för invandrare då det är nödvändigt för att den enskilde ska öka sina chanser till en anställning. Det kan därför ifrågasättas på vilket sätt förtydligandet i lagtexten bidrar till några effekter eller ökade kunskaper i svenska hos målgruppen.

Ändringen beskrivs som ett förtydligande och ett krav riktat mot den enskilde då kravet kan vara mindre känt än vad som gäller för övrigt för att stå till arbetsmarknadens förfogande. SKR ifrågasätter om den mest ändamålsenliga åtgärden för ökad tydlighet för individen är ett förtydligande i lagtexten. SKR ser därför även ett behov av att följa upp om lagstiftningen får önskvärd effekt. SKR vill gärna bidra och delta i en dialog om utformning och genomförande av uppföljningen.

SKR ser att 4 kap 1 § SoL reglerar rätten till ekonomiskt och annat bistånd för alla individer i behov av insatser från socialtjänsten och bör därför inte innefatta detaljregleringar. SKR bedömer att en lämpligare ordning för att tydliggöra språkplikten är att införa en kompletterande reglering i 4 kap. 4 § SoL. Skrivningen skulle då jämföras med andra kompetenshöjande åtgärder såsom praktik och innefattar även ett förtydligande att kravet är aktuellt om den enskilde inte har kunnat erbjudas någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Behov av tillägg om språkplikt i socialtjänstlagen

Kravet omfattas redan av befintlig lagstiftning

I ärenden om ekonomiskt bistånd ställer socialtjänsten som regel ett krav på individen att delta i grundutbildning i svenska, om det finns behov. SKR anser således, i likhet med regeringen, att kravet om att stå till arbetsmarknadens förfogande redan av befintlig lagstiftning inbegriper att delta i grundutbildning i svenska om behov finns. Förtydligandet beskrivs rikta sig till den enskilde då det kan var mindre tydligt att det

ingår i kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande att genomgå grundutbildning i svenska. Utifrån att det är rådande praxis ställer sig SKR tveksamma till hur kravet kommer att bidra till att målgruppen i högre utsträckning kommer att delta i kommunal vuxenutbildning i svenska (SFI) och på vilket sätt förtydligandet bidrar till ökad jämställdhet samt kortare tid till egen försörjning.

Risk för osäkerhet i tillämpningen av 4 kap. 1 § SoL

Att delta i svenska för invandrare ska också ställas i relation till att det finns en rad åtgärder som individen kan behöva vidta för att anses stå till arbetsmarknadens förfogande enligt 4 kap. 1 § SoL. Vilka krav på åtgärder som ska ställas på individen bör utgå från individens förutsättningar och behov. Mot denna bakgrund anser SKR att ett förtydligande i 4 kap. 1 § SoL, avseende kravet att delta i grundutbildning i svenska, men inte andra åtgärder, kan riskera att innebära en förändring av tillämpningen av de olika åtgärderna och praxis på sikt. Ett sådant förtydligande riskerar även att sända ut signalen att den i 4 kap. 1 § SoL angivna åtgärden har företräde framför andra åtgärder, som i det enskilda fallet kan vara lämpligare, vid bedömningen av vad individen ska göra för att anses stå till arbetsmarknadens förfogande.

Risken med detaljreglering i 4 kap 1 § SoL

Socialtjänstlagen är därtill en ramlag som ska ange vilka resultat som ska åstadkommas men i regel inte hur man ska uppnå dessa. Kommunerna har stor frihet att inom ramarna utforma sina insatser efter skiftande behov och önskemål (se prop. 2015/16:136 s. 7). Vilka krav som ska ställas för att stå till arbetsmarknadens förfogande kan variera utifrån tid och kommunmedlemmarnas förutsättningar. Kravet att delta i grundutbildning i svenska är ett krav som idag är aktuellt i många kommuner utifrån biståndsmottagarnas nuvarande behov. Behoven kan dock se annorlunda ut i framtiden. Med hänsyn härtill bedömer SKR att det är en mindre lämplig lösning att i 4 kap. 1 § SoL, föra in detaljregleringar av den nu föreslagna karaktären. Bestämmelsen i 4 kap. 1 § SoL bör enligt SKR:s uppfattning vara formulerad på ett sådant sätt att den är hållbar över tid och tillämpbar oavsett befolkningens behov av åtgärder för att uppnå egen försörjning.

SKR föreslår att tillägget införs i 4 kap. 4 § SoL

SKR bedömer att en lämpligare ordning för att tydliggöra språkplikten är att införa en kompletterande reglering i 4 kap. 4 § SoL. Av denna bestämmelse följer att socialnämnden får begära att den som får försörjningsstöd under viss tid ska delta i av nämnden anvisad praktik och annan kompetenshöjande åtgärder om den enskilde inte har kunnat erbjudas någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Den aktuella bestämmelsen åsyftar insatser som bedöms bidra till att individen förbättrar sin position på arbetsmarknaden. Deltagande i av socialnämnden anvisad praktik eller kompetenshöjande insats kan likställas med att stå till arbetsmarknadens förfogande (prop. 1996/97:124 s. 77). De åtgärder som redan idag anges i 4 kap. 4 § SoL har

således till viss del liknande karaktär som grundutbildning i svenska och är normalt tillräckliga för att anses stå till arbetsmarknadens förfogande. Grundutbildning i svenska som invandrare kan vidare ses som en insats som bidrar till att individen förbättrar positionen på arbetsmarknaden. I 4 kap. 4 § SoL anges även att socialnämnden ska samråda med Arbetsförmedlingen innan beslut fattas, vikten av samråd med Arbetsförmedlingen påtalas även av regeringen.

Om regeringen väljer att införa den föreslagna förändringen i 4 kap. 1 § SoL kan det behövas ytterligare förtydliganden i det fortsatta lagstiftningsärendet vad gäller hur detta krav förhåller sig dels till andra krav för att stå till arbetsmarknadens förfogande, dels till bestämmelsen i 4 kap. 4 § SoL.

SKR tillstyrker förslaget om att utveckla statistik

SKR är positiva till utvecklandet av Socialstyrelsens statistik med komplettering av deltagande i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (SFI) för att kunna följa effekten av förtydligandet i lagstiftningen. Som regeringen påtalar är kunskapen idag bristfällig avseende hur vanligt förekommande det är att socialtjänsten ställer krav på deltagande i kommunal vuxenutbildning i för invandrare. SKR ser gärna en dialog om utformningen och genomförandet av uppföljningen.

Konsekvenser av förslaget

Ekonomiska konsekvenser

Sveriges kommuner och regioner är positiva till promemorians förslag, men anser att förslagen innebär kostnadsökningar vilket bör kompenseras genom finansieringsprincipen.

Konsekvenser för det kommunala självstyret

Förslaget innebär, som regeringen påtalar, en viss inskränkning i det kommunala självstyret genom att ett specifikt krav lagfästs om innebörden för att stå till arbetsmarknadens förfogande för att den enskilde ska ha rätt till försörjningsstöd. SKR understryker vikten av att socialtjänsten i samråd med den enskilde fortsatt ska utforma den plan som snabbast leder till att den enskilde uppnår egen försörjning.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knape
Ordförande

Vänsterpartiet lämnar reservation till förmån för eget yrkande, se bilaga.

Styrelsen
2020-03-27

Reservation från Vänsterpartiet, Styrelsen 2020-03-27

Språkplikt – deltagande i grundutbildning i svenska för rätt till försörjningsstöd

Språkplikt–deltagande i grundutbildning i svenska för rätt till försörjningsstöd

För rätt till försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § andra stycket socialtjänstlagen krävs idag att den som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd om hen står till arbetsmarknadens förfogande. Av förarbetena till socialtjänstlagen (prop. 2015/16:136 s. 13) och av RÅ 1995 ref. 88 kommer det fram att en grundutbildning i svenska språket ingår som en del i att stå till arbetsmarknadens förfogande. I förarbetena tilläggs att det vid bedömningen av hur den enskilde ska stå till arbetsmarknadens förfogande bör vara avgörande om en grundutbildning i svenska på sikt kan leda till arbete.

Utredningens förslag innebär att det införs ett tillägg i 4 kap. 1 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453) om att den enskilde vid behov ska delta i grundutbildning i svenska för att anses stå till arbetsmarknadens förfogande, en s.k. språkplikt. Syftet med tillägget om språkplikt är att för den enskilde tydliggöra vikten av att delta i språkutbildning för att därigenom förbättra möjligheten att få ett arbete och att etableras i Sverige.

Vänsterpartiet yrkade på att SKR avstyrker utredningens förslag. Det ställs redan idag stora krav på den som söker försörjningsstöd. Att villkora försörjningsstödet, som är vårt samhälles yttersta skyddsnet med en språkplikt, tycker vi är att gå fel väg och dessutom inte överensstämmer med socialtjänstlagens yttersta intention. Enligt Socialdepartementet så handlar det om 4 % (män) respektive 6 % (kvinnor) som denna språkplikt skulle beröra, dvs en väldigt liten andel människor.

Det framkommer tydligt av förarbeten och praxis att grundutbildning i svenska ska genomgå för de som har behov av detta. Genom 4 kap. 4 § socialtjänstlagen ges det också möjlighet för socialnämnder att istället begära att den enskilde genomgår praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. Socialnämnder ställer redan idag krav på att de medborgare som är i behov av det ska genomgå en grundutbildning i svenska. En lagändring skulle därför inte innebära att fler medborgare genomgick en sådan utbildning och därmed inte en reell förändring. Som lagstiftningen ser ut idag har socialnämnder dock en flexibilitet att välja den åtgärd som är bäst lämpad för att respektive medborgare ska komma i arbete så snart som möjligt. I de fall där medborgaren är i behov av att genomgå en grundutbildning i svenska men där andra åtgärder, såsom praktik eller annan kompetenshöjande utbildning, är mer lämpliga är det viktigt att socialnämnder även fortsättningsvis kan besluta om sådana åtgärder.

Den föreslagna lagändringen riskerar att minska flexibiliteten för att kunna erbjuda den insats som bäst passar för den enskilde medborgaren. Särskilt för de medborgare som

av olika anledningar inte har klarat av att genomföra grundutbildningen i svenska vore det gynnsamt att även fortsättningsvis kunna göra en mer individuell bedömning kring den enskilda medborgaren. Det angivna syftet med tillägget om språkplikt bedöms därmed inte uppnås genom föreslagen lagändring utan andra åtgärder behöver vidtas. Då vårt yrkande föll, reserverar vi oss mot beslutet.

Den föreslagna lagändring riskerar att minska flexibiliteten för att kunna erbjuda den insats som bäst passar för den enskilde medborgaren. Särskilt för de medborgare som av olika anledningar inte har klarat av att genomföra grundutbildningen i svenska vore det gynnsamt att även fortsättningsvis kunna göra en mer individuell bedömning kring den enskilda medborgaren. Det angivna syftet med tillägget om språkplikt bedöms därmed inte uppnås genom föreslagen lagändring utan andra åtgärder behöver vidtas.

Då vårt yrkande föll, reserverar vi oss mot beslutet.

Vänsterpartiet